

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2017 m. balandžio 27 d.*

„Apeliacinis skundas — Karteliai — Europos alavo stabilizatorių ir ESPA/esterių šilumos stabilizatorių rinkos — Kainų nustatymas, rinkų pasidalijimas ir keitimasis jautria komercine informacija — Dukterinių bendrovių neteisėto elgesio inkriminavimas patronuojančiajai bendrovei — Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 — 25 straipsnio 1 dalis — Nuobaudų skyrimo dukterinėms bendrovėms senaties terminas — Poveikis patronuojančiosios bendrovės teisei padėčiai“

Byloje C-516/15 P

dėl 2015 m. rugsėjo 24 d. pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56 straipsnį pateikto apeliacinio skundo

Akzo Nobel NV, įsteigta Amsterdame (Nyderlandai),

Akzo Nobel Chemicals GmbH, įsteigta Diurene (Vokietija),

Akzo Nobel Chemicals BV, įsteigta Amersforte (Nyderlandai),

atstovaujamos *advocaten* C. Swaak ir R. Wesseling,

apeliantės,

dalyvaujant kitoms proceso šalims:

Akcros Chemicals Ltd, įsteigta Vorikšyre (Jungtinė Karalystė),

ieškovei pirmojoje instancijoje,

Europos Komisijai, atstovaujamai V. Bottka ir P. Rossi,

atsakovei pirmojoje instancijoje,

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J. L. da Cruz Vilaça (pranešėjas), teisėjai M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits ir F. Biltgen,

generalinis advokatas N. Wahl,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

* Proceso kalba: anglų.

susipažinęs su 2016 m. gruodžio 21 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Apeliaciniame skunde *Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Chemicals GmbH ir Akzo Nobel Chemicals BV* prašo panaikinti 2015 m. liepos 15 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *Akzo Nobel ir kt. / Komisija* (T-47/10, EU:T:2015:506, toliau – skundžiamas sprendimas), kuriuo jis tik iš dalies patenkino jų ieškinį dėl 2009 m. lapkričio 11 d. Komisijos sprendimo C(2009) 8682 *final* dėl procedūros pagal EB 81 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla COMP/38589 – Šilumos stabilizatoriai) (toliau – ginčijamas sprendimas) panaikinimo, o jei šis reikalavimas nebūtų patenkintas, sumažinti joms skirtų baudų dydį.

Teisinis pagrindas

- 2 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų [EB] 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205) 7 straipsnio „Pažeidimo nustatymas ir jo nutraukimas“ 1 dalis išdėstyta taip:

„Kai Komisija, veikdama skundo pagrindu ar savo iniciatyva, nustato [EB] 81 straipsnio ar 82 straipsnio pažeidimą, ji gali priimti sprendimą, reikalaujantį, kad įmonės ar įmonių asociacijos nutrauktų pažeidimą. <...> Komisija taip pat gali konstatuoti, kad pažeidimas padarytas praeityje, jei ji turi teisėtą interesą tai daryti.“

- 3 Šio reglamento 23 straipsnio „Baudos“ 2 dalyje nustatyta:

„Komisija savo sprendimu gali skirti baudas įmonėms ar įmonių asociacijoms, jei jos tyčia ar dėl neatsargumo:

- a) pažeidžia [EB] 81 ar 82 straipsnio nuostatas; <...>

<...>“

- 4 Minėto reglamento 25 straipsnio „Nuobaudų skyrimo senaties terminai“ 1–3 dalyse numatyta:

„1. [Pagal 23 straipsnį] Komisijai suteiktiems įgaliojimams taikomi šie senaties terminai:

- a) treji metai, kai pažeistos nuostatos dėl informacijos pateikimo arba patikrinimų atlikimo;
- b) penkeri metai visų kitų pažeidimų atvejais.

2. Skaičiuojama nuo dienos, kurią padarytas pažeidimas. Tačiau tęstinių ar pakartotinių pažeidimų atveju skaičiuoti pradama nuo dienos, kurią pažeidimas baigiasi.

3. Bet koks Komisijos ar valstybės narės konkurencijos institucijos veiksmas, atliktas pažeidimo tyrimo ar bylos tikslais, nutraukia vienkartinės ar periodinės baudos skyrimo senaties terminą. <...>“

Faktinės bylos aplinkybės

- 5 Faktinės bylos aplinkybės išdėstytos skundžiamo sprendimo 1–50 punktuose. Kad būtų galima geriau suprasti šią bylą, reikia priminti toliau nurodytas aplinkybes.

- 6 Ginčijamame sprendime Komisija nusprendė, kad tam tikros įmonės pažeidė EB 81 straipsnį ir 1992 m. gegužės 2 d. Europos ekonominės erdvės susitarimo (OL L 1, 1994, p. 3) 53 straipsnį, nes dalyvavo sudarant du antikonkurencinius susitarimus ir derinant veiksmus visoje Europos ekonominės erdvės teritorijoje, pirma, alavo stabilizatorių sektoriuje ir, antra, epoksidinto sojų pupelių aliejaus ir esterių sektoriuje (toliau – ESPA/esterių sektorius).
- 7 Pagal ginčijamo sprendimo 1 straipsnį abu Komisijos nustatyti pažeidimai, susiję su abiem šilumos stabilizatorių kategorijomis, pasireiškė kainų nustatymu, rinkų pasidalijimu nustatant pardavimo kvotas, klientų pasidalijimu ir keitimusi jautria komercine informacija, visų pirma apie klientus, gamybą ir pardavimus.
- 8 Ginčijamame sprendime nurodyta, kad atitinkamos įmonės darė šiuos pažeidimus įvairiais laikotarpiais – nuo 1987 m. vasario 24 d. iki 2000 m. kovo 21 d., kiek tai susiję su alavo stabilizatoriais, ir nuo 1991 m. rugsėjo 11 d. iki 2000 m. kovo 22 d., kiek tai susiję su ESPA/esterių sektoriumi.
- 9 Dėl kiekvieno pažeidimo ginčijamas sprendimas buvo adresuotas 20 bendrovių, kurios arba tiesiogiai dalyvavo darant inkriminuojamus pažeidimus, arba buvo atsakingos kaip patronuojančiosios bendrovės.
- 10 Kiek tai susiję su pažeidimų inkriminavimu, ginčijamo sprendimo 1 straipsnyje *Akzo Nobel, Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akcros Chemicals Ltd* pripažįstamos atsakingomis už dalyvavimą darant su alavo stabilizatoriais susijusį pažeidimą, būtent, nuo 1987 m. vasario 24 d. iki 2000 m. kovo 21 d. – kiek tai susiję su *Akzo Nobel*, nuo 1987 m. vasario 24 d. iki 1993 m. birželio 28 d. – kiek tai susiję su *Akzo Nobel Chemicals GmbH*, ir nuo 1993 m. birželio 28 d. iki 2000 m. kovo 21 d. – kiek tai susiję su *Akcros Chemicals*.
- 11 Taip pat ginčijamo sprendimo 1 straipsnyje *Akzo Nobel, Akzo Nobel Chemicals BV* ir *Akcros Chemicals* pripažįstamos atsakingomis už dalyvavimą darant su ESPA/esterių sektoriumi susijusį pažeidimą, būtent, nuo 1991 m. rugsėjo 11 d. iki 2000 m. kovo 22 d. – kiek tai susiję su *Akzo Nobel*, nuo 1991 m. rugsėjo 11 d. iki 1993 m. birželio 28 d. – kiek tai susiję su *Akzo Nobel Chemicals BV*, ir nuo 1993 m. birželio 28 d. iki 2000 m. kovo 22 d. – kiek tai susiję su *Akcros Chemicals*.
- 12 Be to, Komisija suskirstė *Akzo Nobel, Akzo Nobel Chemicals GmbH, Akzo Nobel Chemicals BV* ir *Akcros Chemicals* dalyvavimą darant pažeidimus į tris atskirus pažeidimo laikotarpius.
- 13 Dėl pažeidimo laikotarpio iki 1993 m. birželio 28 d. (toliau – pirmas pažeidimo darymo laikotarpis) Komisija nusprendė, kad *Akzo NV* (vėliau – tapusiai *Akzo Nobel*) 100 % netiesiogiai priklausiusios bendrovės tiesiogiai dalyvavo darant pažeidimus, konkrečiai kalbant, *Akzo Nobel Chemicals GmbH* – su alavo stabilizatoriais susijusį pažeidimą, o *Akzo Nobel Chemicals BV* – su ESPA/esterių sektoriumi susijusį pažeidimą.
- 14 Dėl antro pažeidimo darymo laikotarpio, t. y. nuo 1993 m. birželio 28 d. iki 1998 m. spalio 2 d., Komisija nusprendė, kad darant pažeidimus tiesiogiai dalyvavo savarankiško juridinio asmens statuso neturėjusi ūkinė bendrija *Akcros Chemicals*, kuri buvo centralizavusi *Akzo* grupės šilumos stabilizatorių gamybos ir pardavimo veiklą.
- 15 Dėl trečio pažeidimo laikotarpio, t. y. nuo 1998 m. spalio 2 d. iki 2000 m. kovo 21 d., kiek tai susiję su alavo stabilizatoriais, ir nuo 1998 m. spalio 2 d. iki 2000 m. kovo 22 d., kiek tai susiję su ESPA/esterių sektoriumi, Komisija nusprendė, kad pažeidimus tiesiogiai darė *Akcros Chemicals*, kuri vykdė visą ūkinės bendrijos *Akcros Chemicals* veiklą.

- 16 Be to, ginčijamu sprendimu *Akzo Nobel*, kaip bendrovė, kuri kontroliuoja grupę bendrovių, iš kurių kai kurios tiesiogiai dalyvavo karteliuose, buvo pripažinta atsakinga už visą pažeidimo laikotarpį, t. y. nuo 1987 m. vasario 24 d. iki 2000 m. kovo 22 d.
- 17 Dėl baudų skyrimo ginčijamo sprendimo 2 straipsnyje nustatyta:
- „Už [pažeidimą] alavo stabilizatorių rinkoje <...> skirtos tokios baudos:
- <...>
- 4) [*Akzo Nobel*], [*Akzo Nobel Chemicals GmbH*] ir [*Akcros Chemicals*] solidariai atsakingos už 1 580 000 EUR sumą;
- <...>
- 6) [*Akzo Nobel*] ir [*Akzo Nobel Chemicals GmbH*] solidariai atsakingos už 9 820 000 EUR sumą;
- 7) [*Akzo Nobel*] atsakinga už 1 432 700 EUR sumą.
- <...>
- Už [pažeidimą] [ESPA/esterių sektoriuje] skirtos tokios baudos:
- <...>
- 21) [*Akzo Nobel*], [*Akzo Nobel Chemicals BV*] ir [*Akcros Chemicals*] solidariai atsakingos už 2 033 000 EUR sumą;
- <...>
- 23) [*Akzo Nobel*] ir [*Akzo Nobel Chemicals BV*] solidariai atsakingos už 3 467 000 EUR sumą;
- 24) [*Akzo Nobel*] atsakinga už 2 215 303 EUR sumą <...>“
- 18 2011 m. birželio 30 d. Komisijos sprendimu ginčijamas sprendimas buvo iš dalies pakeistas, kiek jis adresuotas *Akzo Nobel* ir *Akcros Chemicals* (toliau – keičiantis sprendimas).
- 19 Keičiančio sprendimo 1 konstatuojamojoje dalyje Komisija priminė, kad ginčijamu sprendimu ji skyrė baudas *Akzo Nobel* ir *Akcros Chemicals* „kartu ir solidariai“ su *Elementis plc*, *Elementis Holdings Limited* ir *Elementis Services Limited*.
- 20 Keičiančio sprendimo 2 konstatuojamojoje dalyje Komisija nurodė, kad, priėmus 2011 m. kovo 29 d. Sprendimą *ArcelorMittal Luxembourg / Komisija* ir *Komisija / ArcelorMittal Luxembourg ir kt.* (C-201/09 P ir C-216/09 P, EU:C:2011:190), ji nusprendė atšaukti ginčijamą sprendimą, kiek jis adresuotas, be kita ko, *Elementis* ir *Elementis Holdings Limited*.
- 21 Todėl Komisija iš dalies pakeitė ginčijamą sprendimą, kiek jis buvo adresuotas *Akzo Nobel* ir *Akcros Chemicals*, kurios buvo pripažintos solidariai su *Elementis* atsakingomis už skirtų baudų sumokėjimą.
- 22 2011 m. rugsėjo 12 d. Bendrojo Teismo kanceliarija gavo *Akzo Nobel* ir *Akcros Chemicals* ieškinį dėl keičiančio sprendimo. 2015 m. liepos 15 d. Sprendimu *Akzo Nobel ir Akcros Chemicals / Komisija* (T-485/11, EU:T:2015:517) Bendrasis Teismas tą sprendimą panaikino.

Procesas Bendrajame Teisme ir skundžiamas sprendimas

- 23 2010 m. sausio 27 d. Bendrojo Teismo kanceliarija gavo *Akzo Nobel*, *Akzo Nobel Chemicals GmbH*, *Akzo Nobel Chemicals BV* ir *Akcros Chemicals* ieškinį, kuriuo jos prašė panaikinti ginčijamą sprendimą, o nepatenkinus šio reikalavimo sumažinti joms skirtų baudų dydį.
- 24 Grįsdamos ieškinį šios bendrovės nurodė penkis ieškinio pagrindus, kurių pirmasis susijęs su senaties taisyklių pažeidimu. Pirmojo ieškinio pagrindo pirmoje dalyje, grindžiamoje Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 1 dalies b punkto pažeidimu, jos tvirtino, kad nuo 1998 m. birželio 28 d. Komisija negalėjo imtis veiksmų prieš *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV*, nes 1993 m. birželio 28 d. šios nustojo dalyvauti darant pažeidimus. Todėl jos ir juolab *Akzo Nobel*, kaip jų patronuojančioji bendrovė, negalėjo būti pripažintos atsakingomis už pirmą pažeidimo laikotarpį.
- 25 Skundžiamu sprendimu Bendrasis Teismas dėl senaties panaikino ginčijamo sprendimo 2 straipsnio 4, 6, 21 ir 23 punktus tiek, kiek baudos buvo skirtos *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* už pirmą pažeidimo darymo laikotarpį, o likusią ieškinio dalį atmetė.

Šalių reikalavimai

- 26 Apeliantės Teisingumo Teismo prašo:
- panaikinti skundžiamą sprendimą, kiek jame nustatyta, kad *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* už dalyvavimą darant pažeidimus iš pradžių skirtos baudos toliau gali būti priskiriamos *Akzo Nobel* Bendrajam Teismui panaikinus šias baudas,
 - panaikinti ginčijamą sprendimą tiek, kiek jame nustatyta, kad *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* dalyvavo darant pažeidimus, konkrečiai jo 1 straipsnio 1 dalies b punktą ir 1 straipsnio 2 dalies b punktą,
 - panaikinti ginčijamą sprendimą, kiek jame nustatyta, kad *Akzo Nobel* atsakinga ir (arba) jai skirta bauda už *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* neteisėtą elgesį, būtent 1 straipsnio 1 dalies a punktą dėl laikotarpio nuo 1987 m. vasario 24 d. iki 1993 m. birželio 28 d., 1 straipsnio 2 dalies a punktą dėl laikotarpio nuo 1991 m. rugsėjo 11 d. iki 1993 m. birželio 28 d. ir (arba) 2 straipsnio 6 ir 23 punktus,
 - nepatenkinus pirmesnių reikalavimų, panaikinti skundžiamą sprendimą, grąžinti bylą Bendrajam Teismui ir
 - priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas.
- 27 Komisija prašo atmesti apeliacinį skundą ir priteisti iš apeliančių bylinėjimosi išlaidas.

Dėl apeliacinio skundo

- 28 Vieninteliu apeliacinio skundo pagrindu apeliantės iš esmės kaltina Bendrąjį Teismą dėl to, kad jis pažeidė patronuojančiųjų bendrovių atsakomybės už dukterinių bendrovių neteisėtą elgesį nustatymo taisykles.

Šalių argumentai

- 29 Apeliantės nurodo, jog Teisingumo Teismas neseniai, t. y. 2015 m. rugsėjo 17 d. Sprendime *Total / Komisija* (C-597/13 P, EU:C:2015:613), patvirtino, kad, kai patronuojančiosios bendrovės atsakomybė kyla tik dėl dukterinės bendrovės atsakomybės, pirmosios bendrovės atsakomybė neturi viršyti antrosios bendrovės atsakomybės. Šiuo atveju, jeigu patronuojančioji bendrovė pareiškia ieškinį, kurio dalykas toks pat kaip dukterinės bendrovės pareikšto ieškinio dalykas, patronuojančiajai bendrovei turi būti taikomas jos dukterinei bendrovei skirtos baudos dalinis ar visiškas panaikinimas.
- 30 Taigi *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* skirtų baudų panaikinimas turėjo lemti *Akzo Nobel*, t. y. patronuojančiajai bendrovei, skirtos baudos panaikinimą už pirmą pažeidimo darymo laikotarpį, nes ši bauda jai buvo skirta tik už tiesioginį jos dukterinių bendrovių dalyvavimą darant pažeidimus. Vadinasi, *Akzo Nobel* patronuojančiosios bendrovės atsakomybė buvo kilusi tik dėl jos dukterinių bendrovių atsakomybės, kaip tai suprantama pagal 2013 m. sausio 22 d. Sprendimą *Komisija / Tomkins* (C-286/11 P, EU:C:2013:29).
- 31 Šiuo klausimu jos pažymi, kad į principą, pagal kurį patronuojančiosios bendrovės atsakomybė negali viršyti jos dukterinės bendrovės atsakomybės, nebuvo atsižvelgta 2013 m. lapkričio 26 d. Sprendime *Kendrion / Komisija* (C-50/12 P, EU:C:2013:771) ir 2014 m. balandžio 30 d. Sprendime *FLSmidth / Komisija* (C-238/12 P, EU:C:2014:284). Tačiau paprastai Teisingumo Teismo samprotavimai grindžiami prielaida, kad tuo atveju, kai patronuojančiosios bendrovės atsakomybė kyla tik dėl jos dukterinės bendrovės atliktų veiksmų, tai, kad patronuojančiajai bendrovei skirta bauda išlieka didesnė, nei jos dukterinės bendrovės galiausiai mokėtina bauda, reiškia, jog dalis skirtos baudos neturi jokio teisinio pagrindo.
- 32 Apeliantės mano, kad principo, pagal kurį patronuojančiosios bendrovės atsakomybė negali viršyti dukterinės bendrovės atsakomybės, taikymas yra ypač svarbus nagrinėjamu atveju, nes panaikinus *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* skirtas baudas visas ginčijamas sprendimas turėtų būti panaikintas, kiek jis susijęs su šiomis dviem bendrovėmis.
- 33 Šiuo klausimu apeliantės teigia, kad 2011 m. kovo 29 d. priėmus Sprendimą *ArcelorMittal Luxembourg / Komisija ir Komisija / ArcelorMittal Luxembourg ir kt.* (C-201/09 P ir C-216/09 P, EU:C:2011:190) paaiškėjo, kad Komisija nebegali skirti baudos *Elementis* ir *Ciba / BASF* dėl to, kad suėjo senaties terminas. Kaip matyti iš keičiančio sprendimo, Komisija ne tik panaikino baudas, bet ir vėl nagrinėjo išvadą dėl šių įmonių dalyvavimo darant pažeidimus.
- 34 Pagal vienodo požiūrio principą ir tam, kad imtūsi visų būtinų priemonių skundžiamam sprendimui įvykdyti, kaip tai suprantama pagal SESV 266 straipsnio pirmą pastraipą, Komisija turėjo taikyti tokį patį požiūrį *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV*. Tačiau ginčijamame sprendime išliko konstatavimas, kad šios bendrovės padarė pažeidimą. Be to, nors pagal Reglamento Nr. 1/2003 7 straipsnį reikalaujama, kad Komisija turėtų teisinį interesą daryti tokio pobūdžio išvadą, nagrinėjamu atveju Komisija tokio intereso neįrodė.
- 35 Komisija nurodo, kad vienintelis apeliančių pateiktas pagrindas turi būti atmestas.

Teisingumo Teismo vertinimas

Dėl priimtinumų

- 36 Išnagrinėjus Teisingumo Teismui pateiktą bylos medžiagą matyti, jog apeliančių kaltinimai, grindžiami tuo, kad, pirma, Komisija pažeidė vienodo požiūrio principą ir, antra, nėra teisėto intereso, kaip jis suprantamas pagal Reglamento Nr. 1/2003 7 straipsnio 1 dalies paskutinį sakinį, galinčio pateisinti išvadą, kad *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* dalyvavo darant aptariamus pažeidimus, nebuvo pateikti pirmojoje instancijoje.
- 37 Iš tiesų Bendrajame Teisme apeliančės tik nurodė, kad turint omenyje tai, jog senaties terminas *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* yra suėjęs, joms negali kilti jokia atsakomybė.
- 38 Tačiau iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad leisti šaliai Teisingumo Teisme pirmą kartą iškelti pagrindus ir argumentus, kurių ji nebuvo nurodžiusi Bendrajame Teisme, reikštų leisti jai pateikti Teisingumo Teismui, kurio jurisdikcija apeliaciniame procese yra ribota, nagrinėti platesnės apimties ginčą nei tas, kurį nagrinėjo Bendrasis Teismas. Todėl nagrinėjant apeliacinį skundą Teisingumo Teismo kompetencija apribota Bendrojo Teismo atlikto jam pateiktų pagrindų ir argumentų vertinimo nagrinėjimu (žr., be kita ko, 2015 m. spalio 22 d. Sprendimo *AC-Treuhand / Komisija*, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 54 punktą).
- 39 Todėl taip apeliančių suformuluoti kaltinimai turi būti atmesti kaip nepriimtini.

Dėl esmės

- 40 Skundžiamame sprendime Bendrasis Teismas pritarė apeliančių argumentams tiek, kiek jos teigė, kad pagal Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 1 dalies b punktą Komisija negali skirti baudų *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV*. Todėl remdamasis suėjusiu senaties terminu Bendrasis Teismas panaikino ginčijamo sprendimo 2 straipsnio 4, 6, 21 ir 23 punktus tiek, kiek baudos buvo skirtos šioms bendrovėms dėl pirmo pažeidimo darymo laikotarpio.
- 41 Šiuo klausimu skundžiamo sprendimo 121, 123 ir 124 punktuose Bendrasis Teismas iš esmės pažymėjo, kad pirmųjų veiksmų, atliktų pažeidimų tyrimo ar nubaudimo už juos tikslais, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 3 dalį, Komisija ėmėsi 2003 m. pradžioje, t. y. jau po to, kai bendrovėms *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* suėjo šio reglamento 25 straipsnio 1 dalies b punkte numatytas penkerių metų terminas, nes 1993 m. birželio 28 d. tos bendrovės nutraukė savo dalyvavimą karteliuose.
- 42 Tačiau skundžiamo sprendimo 125 ir 126 punktuose Bendrasis Teismas iš esmės nusprendė, kad, nors *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* gali remtis suėjusiu senaties terminu ir taip išvengti nuobaudų, tai neturi įtakos jų patronuojančiosios bendrovės atsakomybei už pirmą pažeidimo darymo laikotarpį.
- 43 Konkrečiai kalbant, skundžiamo sprendimo 126 punkte Bendrasis Teismas nusprendė, kad „vien aplinkybė, jog bendrovių grupei, suprantamai kaip ekonominis vienetas, priklausanti dukterinė bendrovė turi naudos iš to, kad suėjo senaties terminas, nepanaikina patronuojančiosios bendrovės atsakomybės ir netrukdo imtis dėl jos procesinių veiksmų“.
- 44 Apeliančės iš esmės ginčija šių Bendrojo Teismo teiginių pagrįstumą.
- 45 Todėl reikia išnagrinėti, ar suėjęs senaties terminas Komisijai skirti nuobaudas *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* sudarė kliūčių, priešingai, nei skundžiamo sprendimo 126 punkte nusprendė Bendrasis Teismas, kilti *Akzo Nobel* atsakomybei už pirmą pažeidimo darymo laikotarpį.

- 46 Šiuo klausimu reikia pažymėti, pirma, kad Sutarčių autoriai konkurencijos teisės pažeidimą padariusiam asmeniui, kurį galima bausti pagal EB 81 arba 82 straipsnius (dabar – SESV 101 arba 102 straipsniai), apibūdinti pasirinko sąvoką „įmonė“ (2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Schindler Holding ir kt. / Komisija*, C-501/11 P, EU:C:2013:522, 102 punktą).
- 47 Pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją Sąjungos konkurencijos teisė taikoma įmonių veiklai ir sąvoka „įmonė“ apima bet kurį ūkinę veiklą vykdančią subjektą, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ar finansavimo būdus (2007 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *ETI ir kt.*, C-280/06, EU:C:2007:775, 38 punktą).
- 48 Teisingumo Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad sąvoka „įmonė“ šiame kontekste turi būti suprantama kaip reiškianti ekonominį vienetą, net jei teisiniu požiūriu šį ekonominį vienetą sudaro keletas fizinių ar juridinių asmenų (2011 m. sausio 20 d. Sprendimo *General Química ir kt. / Komisija*, C-90/09 P, EU:C:2011:21, 35 punktą).
- 49 Kai toks ekonominis vienetą pažeidžia konkurencijos taisyklės, jis pagal asmeninės atsakomybės principą turi atsakyti už šį pažeidimą (2011 m. kovo 29 d. Sprendimo *ArcelorMittal Luxembourg / Komisija ir Komisija / ArcelorMittal Luxembourg ir kt.*, C-201/09 P ir C-216/09 P, EU:C:2011:190, 95 punktą).
- 50 Antra, Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimas turi būti vienareikšmiškai inkriminuotas juridiniam asmeniui, kuriam galės būti skirtos baudos ir kuriam turi būti adresuotas pranešimas apie kaltinimus (šiuo klausimu žr. 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. / Komisija*, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 57 punktą).
- 51 Nei Reglamento Nr. 1/2003 23 straipsnio 2 dalies a punkte, nei jurisprudencijoje nėra apibrėžta, kokį fizinių arba juridinių asmenų Komisija privalo laikyti atsakingu už pažeidimą ir nubausti skirdama baudą (šiuo klausimu žr. 2013 m. liepos 11 d. Sprendimo *Team Relocations ir kt. / Komisija*, C-444/11 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:464, 159 punktą).
- 52 Atvirkščiai, pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją dukterinės bendrovės neteisėtas elgesys gali būti inkriminuotas patronuojančiajai bendrovei, be kita ko, kai ši dukterinė bendrovė, nors ir turėdama savarankišką teisinį subjektiškumą, savarankiškai nesprenžia dėl savo elgesio rinkoje, o iš esmės įgyvendina patronuojančiosios bendrovės nurodymus, visų pirma atsižvelgiant į ekonominius, organizacinius ir teisinius šių dviejų teisės subjektų ryšius (šiuo klausimu žr. 1972 m. liepos 14 d. Sprendimo *Imperial Chemical Industries / Komisija*, 48/69, EU:C:1972:70, 131–133 punktus; 1983 m. spalio 25 d. Sprendimo *AEG-Telefunken / Komisija*, 107/82, EU:C:1983:293, 49–53 punktus; 2013 m. liepos 11 d. Sprendimo *Team Relocations ir kt. / Komisija*, C-444/11 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:464, 157 punktą ir 2015 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Total / Komisija*, C-597/13 P, EU:C:2015:613, 35 punktą).
- 53 Taip yra dėl to, kad esant tokiai situacijai patronuojančioji bendrovė ir jos dukterinė bendrovė yra to paties ekonominio vieneto narės, todėl sudaro vieną įmonę, kaip tai suprantama pagal Sąjungos konkurencijos teisę (2013 m. liepos 11 d. Sprendimo *Team Relocations ir kt. / Komisija*, C-444/11 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:464, 157 punktą).
- 54 Šiuo klausimu pažymėtina, kad tuo konkrečiu atveju, kai patronuojančiajai bendrovei priklauso visas arba beveik visas dukterinės bendrovės, pažeidusios Sąjungos konkurencijos taisyklės, kapitalas, egzistuoja nuginčijama prezumpcija, kad ši patronuojančioji bendrovė iš tikrųjų daro lemiamą įtaką savo dukterinei bendrovei (šiuo klausimu žr. 2013 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Groupe Gascogne / Komisija*, C-58/12 P, EU:C:2013:770, 38 punktą).

- 55 Tokia prezumpcija reiškia, nebent ji būtų paneigta, kad faktinis patronuojančiosios bendrovės lemiamos įtakos darymas dukterinei bendrovei laikomas nustatytu ir Komisija gali pirmąją pripažinti atsakinga už antrosios elgesį, nepateikdama jokių papildomų įrodymų (šiuo klausimu žr. 2016 m. birželio 16 d. Sprendimo *Evonik Degussa ir AlzChem / Komisija*, C-155/14 P, EU:C:2016:446, 30 punktą).
- 56 Trečia, pabrėžtina, kad pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją, patronuojančioji bendrovė, kuriai inkriminuotas neteisėtas dukterinės bendrovės elgesys, yra asmeniškai baudžiama už Sąjungos konkurencijos taisyklių pažeidimą, kurį ji pati yra pripažinta padariusi dėl dukterinei bendrovei daromos lemiamos įtakos, kuri leido jai lemti pastarosios elgesį rinkoje (šiuo klausimu žr. 1972 m. liepos 14 d. Sprendimo *Imperial Chemical Industries / Komisija*, 48/69, EU:C:1972:70, 140 ir 141 punktus; 2000 m. lapkričio 16 d. Sprendimo *Metsä-Serla ir kt. / Komisija*, C-294/98 P, EU:C:2000:632, 28 ir 34 punktus; 2013 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Kendrion / Komisija*, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 55 punktą; 2014 m. balandžio 10 d. Sprendimo *Komisija ir kt. / Siemens Österreich ir kt.*, C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 49 punktą ir 2014 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Bolloré / Komisija*, C-414/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2014:301, 44 punktą).
- 57 Kaip minėta šio sprendimo 49 punkte, Sąjungos konkurencijos teisė grindžiama asmeninės pažeidimą padariusio ekonominio vieneto atsakomybės principu. Be to, jei patronuojančioji bendrovė yra šio ekonominio vieneto dalis, ji laikoma asmeniškai ir solidariai su kitais šį vienetą sudarančiais juridiniais asmenimis atsakinga už padarytą pažeidimą (šiuo klausimu žr. 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. / Komisija*, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 77 punktą).
- 58 Būtent todėl solidarumo ryšys tarp dviejų vieną ekonominį vienetą sudarančių bendrovių, kiek tai susiję su baudos sumokėjimu, negali būti susiaurintas iki užstato, kurį patronuojančioji bendrovė sumoka, kad užtikrintų dukterinei bendrovei skirtos baudos sumokėjimą (šiuo klausimu žr. 2013 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Kendrion / Komisija*, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 55 ir 56 punktus ir 2014 m. birželio 19 d. Sprendimo *FLS Plast / Komisija*, C-243/12 P, EU:C:2014:2006, 107 punktą).
- 59 Ketvirta, pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, kai patronuojančiosios bendrovės atsakomybė kyla tik dėl tiesioginio jos dukterinės bendrovės dalyvavimo darant pažeidimą ir šios dvi bendrovės yra tuo pačiu metu pareiškusios ieškinius, kurių dalykas toks pats, Bendrasis Teismas, nepriimdamas sprendimo *ultra petita*, gali atsižvelgti į išvados dėl dukterinės bendrovės padaryto pažeidimo, susijusio su tam tikru laikotarpiu, panaikinimą ir atitinkamai sumažinti patronuojančiajai bendrovei solidariai su dukterine bendrove skirtos baudos dydį (šiuo klausimu žr. 2013 m. sausio 22 d. Sprendimo *Komisija / Tomkins*, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 34, 38, 39 ir 49 punktus).
- 60 Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, jog tam, kad bet kuriam ekonominio vieneto subjektui būtų galima priskirti atsakomybę, turi būti pateiktas įrodymas, jog subjektas bent jau pažeidė Sąjungos konkurencijos taisykles, ir ši aplinkybė turi būti pažymėta įsiteisėjusiame sprendime ir, antra, nesvarbu, dėl kokios priežasties buvo konstatuota, kad dukterinė bendrovė nevykdė neteisėtų veiksmų (šiuo klausimu žr. 2013 m. sausio 22 d. Sprendimo *Komisija / Tomkins*, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 37 ir 38 punktus).
- 61 Būtent tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad patronuojančiosios bendrovės atsakomybė yra visiškai išvestinė, kylanti vien dėl to, kad dukterinė bendrovė tiesiogiai dalyvavo darant pažeidimą (šiuo klausimu žr. 2013 m. sausio 22 d. *Komisija / Tomkins*, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 34, 38, 43 ir 49 punktus). Iš tikrųjų nagrinėjamu atveju patronuojančiosios bendrovės atsakomybė kyla dėl jos dukterinės bendrovės neteisėto elgesio, kuris patronuojančiajai bendrovei priskiriamas dėl to, kad šios bendrovės sudaro ekonominį vienetą. Todėl patronuojančiosios bendrovės atsakomybė neišvengiamai grindžiama dukterinės bendrovės padarytą pažeidimą sudarančiais faktais, nuo kurių jos atsakomybė neatsiejama.

- 62 Dėl analogiškų priešasčių Teisingumo Teismas patikslino, kad tuo atveju, kai nėra jokio kito veiksnio, individualiai apibūdinančio patronuojančiajai bendrovei inkriminuojamą elgesį, dukterinei bendrovei solidariai su patronuojančiaja bendrove skirtos baudos dydžio sumažinimas iš principo turi būti taikomas ir patronuojančiajai bendrovei, jeigu tenkinami būtini procesiniai reikalavimai (šiuo klausimu žr. 2015 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Total / Komisija*, C-597/13 P, EU:C:2015:613, 10, 37, 38, 41 ir 44 punktus).
- 63 Penkta, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad Komisijos įgaliojimų skirti nuobaudas senaties terminas gali sueiti dukterinei bendrovei, bet nesueiti jos patronuojančiajai bendrovei, net jei jos atsakomybė grindžiama tik dukterinės bendrovės neteisėtu elgesiu (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 29 d. Sprendimo *ArcelorMittal Luxembourg / Komisija ir Komisija / ArcelorMittal Luxembourg ir kt.*, C-201/09 P ir C-216/09 P, EU:C:2011:190, 102, 103, 148 ir 149 punktus).
- 64 Kaip matyti iš ginčijamo sprendimo 1 straipsnio, nagrinėjamu atveju nustatyta, kad *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* tiesiogiai dalyvavo aptariamuose karteliuose nuo 1987 m. vasario 24 d. iki 1993 m. birželio 28 d., kiek tai susiję su pirmąja bendrove, ir nuo 1991 m. rugsėjo 11 d. iki 1993 m. birželio 28 d., kiek tai susiję su antrąja.
- 65 Taip pat nustatyta, kad per pirmą pažeidimo darymo laikotarpį *Akzo Nobel* netiesiogiai priklausė visas *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* kapitalas ir ji darė joms lemiamą įtaką, todėl tuo pažeidimo laikotarpiu šios trys bendrovės sudarė vieną ir tą pačią įmonę, kaip tai suprantama pagal Sąjungos konkurencijos teisę.
- 66 Todėl vadovaujantis šio sprendimo 52–58 punktuose minėta jurisprudencija *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* neteisėti veiksmai, atlikti per pirmą pažeidimo darymo laikotarpį, buvo inkriminuoti *Akzo Nobel*. Taigi taip *Akzo Nobel* buvo asmeniškai nubausta už Sąjungos konkurencijos teisei prieštaraujančius veiksmus, kuriuos, kaip buvo laikoma, ji pati atliko per šį laikotarpį.
- 67 Be to, šiuo atveju taip pat nustatyta, kad *Akzo Nobel* buvo pripažinta atsakinga už tai, kad visus tris pažeidimo darymo laikotarpius, t. y. nuo 1987 m. vasario 24 d. iki 2000 m. kovo 21 d., kiek tai susiję su pažeidimu alavo stabilizatorių sektoriuje, ir nuo 1991 m. rugsėjo 11 d. iki 2000 m. kovo 22 d., kiek tai susiję su pažeidimu ESPA/esterių sektoriuje, dalyvavo darant aptariamus pažeidimus kaip *Akzo* įmonės (ją sudarantys įvairūs teisės subjektai, tarp jų *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV*, tiesiogiai dalyvavo karteliuose) kontroliuojančioji bendrovė.
- 68 Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad ieškovės pirmojoje instancijoje rėmėsi Bendrajame Teisme tuo, kad Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 1 dalies b punkte numatytas senaties terminas suėjo tik *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV*; jos tvirtino, jog 1993 m. birželio 28 d. šios bendrovės nutraukė savo neteisėtą elgesį.
- 69 Kaip minėta šio sprendimo 40 ir 41 punktuose, Bendrasis Teismas pritarė ieškovių pirmoje instancijoje argumentams ir nusprendė, kad Komisijos įgaliojimų skirti baudas *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* senaties terminas suėjo.
- 70 Tiesa, kaip Bendrasis Teismas pažymėjo skundžiamo sprendimo 125 ir 126 punktuose, tai, kad pagal Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 1 dalies b punktą suėjo Komisijos įgaliojimų skirti nuobaudas terminas, reiškia, jog bendrovėms, kurioms senaties terminas suėjo, negali būti skirta jokia nuobauda.
- 71 Vis dėlto aplinkybė, kad tam tikroms bendrovėms nuobaudos nebegali būti skirtos dėl suėjusio senaties termino, nedraudžia pradėti procesinių veiksmų dėl kitos bendrovės, kuri laikoma asmeniškai ir solidariai su jomis atsakinga už tuos pačius antikonkurencinius veiksmus ir kuriai senaties terminas dar nesuėjo.

- 72 Priešingai, nei nurodo apeliantės, aplinkybė, kad dėl pirmo pažeidimo darymo laikotarpio *Akzo Nobel* atsakomybė kyla tik tiesioginio jos dukterinių bendrovių dalyvavimo karteliuose, nepaneigia tokios išvados.
- 73 Iš tikrųjų, viena vertus, pirmo pažeidimo darymo laikotarpio antikonkurenciniai veiksmai nebuvo laikomi padarytais pačios *Akzo Nobel*, nes, kaip tai suprantama pagal Sąjungos jurisprudenciją, ji buvo vienas ekonominis vienetas su *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV*.
- 74 Kita vertus, kaip iš esmės pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 58 ir 59 punktuose, iš šio sprendimo 62 punkte minėtos Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad patronuojančiajai bendrovei būdingi veiksniai gali pateisinti skirtingą jos ir jos dukterinės bendrovės atsakomybės vertinimą, net jei pirmosios bendrovės atsakomybė kilo tik dėl antrosios bendrovės neteisėto elgesio.
- 75 Taip yra šioje byloje, nes, priešingai, nei *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV*, kurios 1993 m. birželio 28 d. nustojo dalyvauti karteliuose, *Akzo Nobel*, kaip pažymėta šio sprendimo 67 punkte, dalyvavo darant aptariamus pažeidimus ir po šios datos, t. y. iki 2000 m. kovo 21 ir 22 d., kiek tai susiję atitinkamai su pažeidimu alavo stabilizatorių sektoriuje ir pažeidimu ESPA/esterių sektoriuje.
- 76 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad skundžiamo sprendimo 126 punkte Bendrasis Teismas teisingai nusprendė, jog suėjęs Komisijos įgaliojimų skirti nuobaudas *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* senaties terminas nesudaro kliūčių pripažinti *Akzo Nobel* atsakinga už pirmą pažeidimo darymo laikotarpį.
- 77 Taigi vienintelį apeliacinio skundo pagrindą reikia atmesti kaip iš dalies nepriimtina ir iš dalies nepagrįsta.
- 78 Iš viso to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad reikia atmesti visą apeliacinį skundą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 79 Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 184 straipsnio 2 dalį, jeigu apeliacinis skundas yra nepagrįstas, bylinėjimosi išlaidų klausimą sprendžia Teisingumo Teismas.
- 80 Pagal šio Procedūros reglamento 138 straipsnio 1 dalį, taikomą apeliacinėse bylose pagal minėto reglamento 184 straipsnio 1 dalį, pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jei laimėjusi šalis to prašė. Kadangi Komisija prašė priteisti bylinėjimosi išlaidas iš apeliančių, o jos pralaimėjo bylą, iš jų priteisiamos bylinėjimosi šiame apeliaciniame procese išlaidos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

1. Atmesti apeliacinį skundą.

2. Priteisti iš *Akzo Nobel NV*, *Akzo Nobel Chemicals GmbH* ir *Akzo Nobel Chemicals BV* bylinėjimosi išlaidas.

Parašai.